

การปรับตัวของภาษาธรรมะในพอดแคสต์ไทย: การสื่อสารพุทธธรรมในยุคหลอมรวมสื่อ
THE ADAPTATION OF DHARMA LANGUAGE IN THAI PODCASTS: BUDDHIST TEACHINGS
COMMUNICATION IN MEDIA CONVERGENCE ERA

พระมหาประทวน ธมมรกชิตโต

Phramaha Pratuwan Dhammarakkhito

วัดพระธาตุตอดยสุเทพ ยูเอสเอ

Wat Phrathat Doi Suthep USA

Corresponding Author E-mail: phramahapratuanmumsil@gmail.com

Received December 12, 2024

Revised January 9, 2025

Accepted February 12, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการปรับตัวของการใช้ภาษาธรรมะในรายการพอดแคสต์ไทย ในฐานะพื้นที่สื่อใหม่สำหรับการเผยแผ่พุทธธรรม โดยวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษา กลวิธีการสื่อสาร และการปรับประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทสังคมร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่า ภาษาธรรมะในพอดแคสต์มีการปรับเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิมสู่ภาษาที่เข้าใจง่าย ทันสมัย และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของคนรุ่นใหม่มากขึ้น มีการผสมผสานศัพท์ธรรมะกับภาษาทั่วไป ใช้การเล่าเรื่องและยกตัวอย่างร่วมสมัย รวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังผ่านช่องทางดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการสื่อสารพุทธธรรมที่ปรับตัวให้เข้ากับยุคหลอมรวมสื่อ

คำสำคัญ: ภาษาธรรมะ, พอดแคสต์, การสื่อสารพุทธธรรม, การหลอมรวมสื่อ, สื่อใหม่

Abstract

This article examines the adaptation of Dharma language in Thai podcasts as a new media platform for Buddhist teachings dissemination. The study analyzes language patterns, communication strategies, and the application of Buddhist principles in contemporary social contexts. The findings reveal that Dharma language in podcasts has evolved from traditional forms to more accessible, modern, and relatable language for younger generations. There is an integration of Buddhist terminology with everyday language, use of contemporary storytelling and examples, and digital interaction with listeners. This reflects the dynamics of Buddhist teachings communication adapting to the media convergence era.

Keywords: Dharma Language, Podcast, Buddhist Teaching Communication, Media Convergence, New Media

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลกำลังเผชิญกับความท้าทายและโอกาสใหม่ ๆ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารและพฤติกรรมผู้บริโภคในสังคม พอดแคสต์ (Podcast) ได้กลายเป็นช่องทางสื่อใหม่ที่ได้รับคามนิยมอย่างกว้างขวางในการนำเสนอเนื้อหาธรรมะ จากสถิติของ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) พบว่าจำนวนผู้ฟังพอดแคสต์ธรรมะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ด้วยคุณลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการเข้าถึงธรรมะในวิถีชีวิตสมัยใหม่ ทั้งความยืดหยุ่นในการรับฟัง ความสะดวกในการเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา และความอิสระในการนำเสนอเนื้อหาของผู้จัดรายการ ทำให้สื่อรูปแบบนี้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2564) การเติบโตของพอดแคสต์ธรรมะในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของพุทธศาสนาในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเข้าถึงพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงนี้นำมาสู่การปรับเปลี่ยนที่สำคัญในด้านการใช้ภาษาและรูปแบบการสื่อสารธรรมะ จากรูปแบบดั้งเดิมสู่การสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัยมากขึ้น

การศึกษาการปรับตัวของภาษาธรรมะในพอดแคสต์ไทยมีความสำคัญในแง่ของการทำความเข้าใจพลวัตของการสื่อสารพุทธธรรมในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการใช้ภาษาที่ต้องรักษาความถูกต้องของหลักธรรมไว้ ขณะเดียวกันก็ต้องสื่อสารให้เข้าถึงผู้ฟังรุ่นใหม่ได้ (สุภาพร พงศ์พลกษ, 2563) การหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) ก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างรูปแบบการสื่อสารแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้การนำเสนอธรรมะต้องปรับเปลี่ยนทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการสื่อสาร จากการศึกษาของธรรมะดิจิทัล พบว่าผู้ผลิตรายการพอดแคสต์ธรรมะในประเทศไทยมีทั้งพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส โดยแต่ละกลุ่มมีวิธีการใช้ภาษาและการนำเสนอที่แตกต่างกันไป พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ยังคงรักษารูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการ แต่มีการปรับประยุกต์ให้เข้ากับบริบทปัจจุบัน ในขณะที่ผู้จัดรายการที่เป็นฆราวาสมักใช้ภาษาที่เป็นกันเองและใกล้ชิดกับผู้ฟังมากกว่า ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การรักษาสมดุลระหว่างความเป็นทางการของภาษาธรรมะดั้งเดิมกับการสื่อสารในรูปแบบร่วมสมัย ทั้งในแง่ของการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายโดยไม่บิดเบือนความหมายดั้งเดิมของหลักธรรม การยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังผ่านช่องทางดิจิทัล (พระไพศาล วิสาโล, 2563)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์การปรับตัวของภาษาธรรมะในพอดแคสต์ไทย โดยพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ รูปแบบการใช้ภาษาและการสื่อสาร การประยุกต์หลักธรรมกับบริบทร่วมสมัย และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังในยุคดิจิทัล บทความวิชาการของพระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (2564) ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและการเสพสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการเนื้อหาที่กระชับ เข้าใจง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารและพฤติกรรมกรรมการเสพสื่อ การศึกษานี้จึงมีความสำคัญทั้งในแง่ของการอนุรักษ์และการพัฒนา การรักษาแก่นแท้ของพุทธธรรมไว้พร้อมกับการปรับวิธีการนำเสนอให้เข้ากับยุคสมัย จะช่วยให้พระพุทธศาสนายังคงมีความหมายและเข้าถึงได้สำหรับคนทุกรุ่น โดยผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการสื่อสารพุทธธรรมในยุคหลอมรวมสื่อ และเป็นแนวทางสำหรับผู้ผลิตเนื้อหาธรรมะในการพัฒนารูปแบบการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พัฒนาการของภาษาธรรมะในสื่อไทย

การใช้ภาษาธรรมะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการสื่อสารด้วยภาษาบาลีในพระไตรปิฎก สูการแปลและอธิบายเป็นภาษาไทยในลักษณะของการเทศน์ การเขียนตำรา และการบรรยายธรรม จนกระทั่งมาถึงยุคของสื่อมวลชนที่มีการนำเสนอธรรมะผ่านวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2563) การเปลี่ยนแปลงของภาษาธรรมะ

ในแต่ละยุคสมัยสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวเพื่อให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารธรรมะมักเป็นภาษาที่เป็นทางการ มีการใช้คำศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนาที่มาจากภาษาบาลีเป็นจำนวนมาก การอธิบายหลักธรรมมักยึดติดกับตำราและรูปแบบดั้งเดิม ทำให้ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนามาก่อนอาจเข้าใจได้ยาก (พระธรรมปิฎก, 2564) การศึกษาของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (2564) พบว่า การใช้ภาษาธรรมะในยุคแรกมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ 3 ประการ คือ การยึดติดกับศัพท์บาลี การอธิบายตามแบบแผนดั้งเดิม และการใช้ภาษาที่เป็นทางการสูง ซึ่งแม้จะช่วยรักษาความถูกต้องของหลักธรรมได้เป็นอย่างดี แต่ก็เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงธรรมะของคนทั่วไป เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ยุคของการสื่อสารมวลชน ภาษาธรรมะเริ่มมีการปรับเปลี่ยนให้เข้าใจง่ายขึ้น มีการใช้ภาษาที่เป็นกันเองมากขึ้น และมีการยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของคนในสังคม พระไพศาล วิสาโล (2563) ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษาธรรมะในยุคสื่อสารมวลชนไว้ว่า การปรับเปลี่ยนภาษาในการสื่อสารธรรมะเป็นความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความถูกต้องของหลักธรรมกับการทำให้ธรรมะเข้าถึงได้ง่ายสำหรับคนทั่วไป โดยพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย เช่น การแปลความหมายของศัพท์ธรรมะเป็นภาษาไทยที่เข้าใจง่าย การใช้อุปมาอุปไมยที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และการเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์ร่วมสมัย

การเข้าสู่ยุคดิจิทัลนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของการใช้ภาษาธรรมะในสื่อไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแพลตฟอร์มพอดแคสต์ที่เป็นพื้นที่สื่อใหม่สำหรับการนำเสนอเนื้อหาธรรมะ จากการศึกษาของสุภาพร พงศ์ฤกษ์ (2563) พบว่า การใช้ภาษาในพอดแคสต์ธรรมะมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานระหว่างภาษาทางการและภาษาร่วมสมัย มีการใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติ เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาความถูกต้องของหลักธรรมไว้ได้ การศึกษาของพระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (2564) ยังชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหาธรรมะ ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ การศึกษาของศุภนิเวศน์ วิจัยพุทธศาสตร์ประยุกต์ (2564) ยังพบว่า การใช้ภาษาในพอดแคสต์ธรรมะมีการพัฒนารูปแบบเฉพาะที่แตกต่างจากสื่อดั้งเดิม โดยมีการผสมผสานระหว่างภาษาวิชาการและภาษาพูด การใช้คำศัพท์ร่วมสมัย และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังผ่านการใช้ภาษาที่เป็นกันเอง การปรับเปลี่ยนภาษาธรรมะในสื่อไทยจึงเป็นกระบวนการที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการสื่อสารพุทธธรรมที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของหลักธรรมไว้ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถสื่อสารให้เข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายสำหรับคนในยุคปัจจุบัน

รูปแบบและลักษณะเฉพาะของภาษาธรรมะในพอดแคสต์ไทย

รูปแบบและลักษณะเฉพาะของภาษาธรรมะในพอดแคสต์ไทยมีความโดดเด่นที่การผสมผสานระหว่างภาษาทางการและภาษาร่วมสมัย การศึกษาของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) พบว่า ภาษาธรรมะในพอดแคสต์มีการปรับเปลี่ยนทั้งในระดับคำศัพท์ การใช้ประโยค และการนำเสนอเนื้อหา โดยมีการใช้ภาษาที่เรียบง่าย เป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยกับการสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัล นอกจากนี้ ยังพบว่ามีมีการปรับใช้ภาษาในลักษณะที่เป็นการสนทนา มากกว่าการบรรยาย การใช้คำทั่วไปแทนศัพท์เฉพาะทางธรรมะ และการยกตัวอย่างที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ การวิเคราะห์พอดแคสต์ธรรมะยอดเยี่ยม 50 รายการในช่วงปี 2563-2564 พบว่า รายการส่วนใหญ่มีการปรับใช้ภาษาที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ฟังอายุ 25-40 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ฟังหลักของพอดแคสต์ธรรมะ

การวิเคราะห์เนื้อหาพอดแคสต์ธรรมะโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (2564) ได้ระบุลักษณะเด่นของการใช้ภาษาไว้หลายประการ โดยประการแรกคือการลดทอนความเป็นทางการของภาษา มีการแทนที่คำศัพท์ธรรมะที่เข้าใจยากด้วยคำอธิบายที่เข้าใจง่าย เช่น การใช้คำว่า “การปล่อยวาง” แทน “วิราคะ” หรือ “ความไม่ยึดติด” แทน “อุปาทาน” ประการที่สองคือการใช้ภาษาพูดที่เป็นธรรมชาติ มีการแทรกอารมณ์ขัน การใช้น้ำเสียงที่เป็นกันเอง และการสร้างบรรยากาศของการพูดคุยแลกเปลี่ยน ประการที่สามคือการยกตัวอย่างและการเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์ร่วมสมัย บทความวิชาการยังพบว่า การใช้ภาษาในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้ฟังมีความเข้าใจและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจไม่คุ้นเคยกับการฟังธรรมะในรูปแบบดั้งเดิม (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2564)

การศึกษาของพระศรีธวัชเมธี (2564) ได้วิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอธรรมะในพอดแคสต์ไว้อย่างละเอียด พบว่ามีการพัฒนารูปแบบที่หลากหลาย ตั้งแต่การสนทนาธรรม การเล่าเรื่องสอดแทรกธรรมะ การตอบคำถามธรรมะ ไปจนถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันผ่านมุมมองทางธรรม โดยแต่ละรูปแบบมีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ ยังพบว่าการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารธรรมะ บทความวิชาการยังชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคนิคการเล่าเรื่องในพอดแคสต์ธรรมะมีประสิทธิภาพสูงในการดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง โดยเฉพาะเมื่อเป็นการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่ผู้ฟังสามารถเข้าถึงได้ เช่น เรื่องราวในที่ทำงาน ความสัมพันธ์ หรือการเผชิญกับความท้าทายในชีวิตประจำวัน ในด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟัง การศึกษาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) พบว่า พอดแคสต์ธรรมะที่ประสบความสำเร็จมักมีการใช้ภาษาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง เช่น การใช้คำถามชวนคิด การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ และการนำคำถามหรือประสบการณ์ของผู้ฟังมาเป็นประเด็นในการพูดคุย วิธีการเหล่านี้ช่วยสร้างความรู้สึกใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ธรรมะ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ฟังติดตามรายการอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนภาษาธรรมะในพอดแคสต์ยังคงต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความทันสมัยและความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในประเด็นของการรักษาความหมายที่แท้จริงของหลักธรรม การใช้ภาษาที่เหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ตลอดจนการรักษาความเคารพต่อพระรัตนตรัยไว้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้การสื่อสารธรรมะผ่านพอดแคสต์สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับยุคสมัย

การปรับประยุกต์หลักธรรมในพอดแคสต์เพื่อเข้าถึงผู้ฟังยุคดิจิทัล

การปรับประยุกต์หลักธรรมในพอดแคสต์เพื่อเข้าถึงผู้ฟังยุคดิจิทัลเป็นความท้าทายสำคัญของการสื่อสารพุทธธรรมในปัจจุบัน จากการศึกษาของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) พบว่าการนำเสนอหลักธรรมในพอดแคสต์มีการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และการประยุกต์ใช้ โดยมีการคัดเลือกหลักธรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน มีการอธิบายด้วยภาษาและตัวอย่างที่ร่วมสมัย และมีการเชื่อมโยงหลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น จิตวิทยา การพัฒนาตนเอง และการบริหารจัดการความเครียด การวิเคราะห์เนื้อหาพอดแคสต์ธรรมะยอตนนิยมในช่วงปี 2563-2564 โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (2564) พบว่า หลักธรรมที่ได้รับความนิยมในการนำเสนอผ่านพอดแคสต์มักเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น หลักอริยสัจ 4 ในแง่มุมของการแก้ปัญหาชีวิต หลักไตรลักษณ์ในมุมมองของการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และหลักสติปัฏฐาน 4 ในบริบทของการจัดการความเครียดและสุขภาพจิต

พระพรหมบัณฑิต (2564) ได้วิเคราะห์ว่า การเลือกนำเสนอหลักธรรมเหล่านี้สะท้อนถึงความพยายามในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของคนในสังคมยุคดิจิทัลที่ต้องเผชิญกับความเครียด ความกดดัน และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การศึกษาของพระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2564) ยังพบว่า การปรับประยุกต์หลักธรรมในพหุศาสตร์มีการใช้เทคนิคการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การใช้กรณีศึกษาจากชีวิตจริง การวิเคราะห์ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบันผ่านมุมมองทางธรรม และการเชื่อมโยงหลักธรรมกับผลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ วิธีการเหล่านี้ช่วยให้ผู้ฟังเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมกับชีวิตจริง และเข้าใจว่าหลักธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีและเป็นรูปธรรมในยุคปัจจุบัน รวมถึงการผสมผสานแนวคิดและเทคนิคจากศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การนำแนวคิดทางจิตวิทยาเชิงบวกมาอธิบายควบคู่กับหลักพุทธธรรม การประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดการความเครียดร่วมกับหลักสติปัญญา และการเชื่อมโยงหลักอริยสัจ 4 กับกระบวนการแก้ปัญหาเชิงระบบ อย่างไรก็ตาม พระพรหมคุณาภรณ์ (2564) ได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า การปรับประยุกต์หลักธรรมในพหุศาสตร์ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเหมาะสมเป็นสำคัญ การประยุกต์หลักธรรมต้องไม่ทำให้สาระสำคัญของหลักธรรมผิดเพี้ยนไป และต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการตีความที่คลาดเคลื่อนจากความหมายที่แท้จริง โดยเฉพาะในประเด็นที่ละเอียดอ่อนหรือซับซ้อน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดหรือการนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง บทความวิชาการของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) ยังยืนยันว่าการผสมผสานหลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ต้องผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบและได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษามาตรฐานและความน่าเชื่อถือของการสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัล

ผลกระทบของพหุศาสตร์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

การเกิดขึ้นของพหุศาสตร์ธรรมะได้สร้างผลกระทบที่สำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล การศึกษาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) ได้วิเคราะห์ผลกระทบในหลายมิติ โดยพบว่าพหุศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงธรรมะของพุทธศาสนิกชน จากเดิมที่ต้องเข้าวัดหรือฟังธรรมในรูปแบบดั้งเดิมสู่การเข้าถึงธรรมะได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์ดิจิทัล ข้อมูลสถิติระบุว่าจำนวนผู้ฟังพหุศาสตร์ธรรมะในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่อายุ 25-40 ปี ซึ่งมีแนวโน้มการฟังธรรมะผ่านช่องทางดิจิทัลมากกว่าช่องทางดั้งเดิม การศึกษาของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) ชี้ให้เห็นว่าพหุศาสตร์ธรรมะได้สร้างปรากฏการณ์สำคัญ 3 ประการในวงการพระพุทธศาสนาไทย ได้แก่ การขยายฐานผู้ฟังธรรมะไปสู่กลุ่มคนรุ่นใหม่ การสร้างนักสื่อสารธรรมะรุ่นใหม่ทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส และการพัฒนารูปแบบการสื่อสารธรรมะที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ งานบทความวิชาการของพระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2564) ยังพบว่าพหุศาสตร์ธรรมะได้ช่วยลดช่องว่างระหว่างพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ โดยทำให้หลักธรรมเข้าถึงได้ง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของพหุศาสตร์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็มีทั้งด้านบวกและด้านที่ต้องระมัดระวัง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2564) ได้ศึกษาผลกระทบเชิงลึกและพบว่า แม้พหุศาสตร์จะช่วยให้การเข้าถึงธรรมะสะดวกขึ้น แต่ก็อาจทำให้เกิดการบริโภครูปแบบผิวเผินหรือขาดการไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง การที่ใครก็สามารถผลิตเนื้อหาธรรมะได้อาจนำไปสู่ปัญหาการตีความหลักธรรมที่คลาดเคลื่อนหรือการนำเสนอที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนามาตรฐานการผลิตสื่อธรรมะดิจิทัล เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรฐานในการผลิตเนื้อหาธรรมะผ่านช่องทางดิจิทัล รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองเนื้อหาธรรมะในสื่อดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส เพื่อช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำในการผลิตเนื้อหาธรรมะที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้

เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ผลิตเนื้อหาธรรมะในรูปแบบพอดแคสต์ เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตสื่อธรรมะในยุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการสื่อสารธรรมะผ่านพอดแคสต์ในอนาคต

การพัฒนาการสื่อสารธรรมะผ่านพอดแคสต์กำลังเข้าสู่ยุคใหม่ที่มีการผสมผสานเทคโนโลยีและรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายมากขึ้น จากการศึกษาของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (2564) พบแนวโน้มที่สำคัญในการพัฒนาพอดแคสต์ธรรมะ ได้แก่ การผสมผสานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการวิเคราะห์และตอบสนองความต้องการของผู้ฟัง การพัฒนาระบบการโต้ตอบแบบทันที และการสร้างชุมชนผู้ฟังธรรมะในพื้นที่ดิจิทัล บทความวิชาการยังพบว่าผู้ผลิตรายการกำลังพัฒนารูปแบบการนำเสนอแบบผสมผสานที่เชื่อมโยงพอดแคสต์กับแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ เช่น การถ่ายทอดสดการบันทึกพอดแคสต์ การสร้างคลิปสั้นจากเนื้อหาพอดแคสต์เพื่อเผยแพร่ในโซเชียลมีเดีย และการพัฒนาแอปพลิเคชันที่รวบรวมเนื้อหาธรรมะจากหลากหลายแหล่งมาไว้ในที่เดียว ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) ยังคาดการณ์ว่าจะเกิดการพัฒนาระบบฐานข้อมูลธรรมะดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยี AI ในการวิเคราะห์และแนะนำเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละคน รวมถึงการพัฒนากระบวนการแปลและถอดความอัตโนมัติเพื่อขยายการเข้าถึงเนื้อหาธรรมะสู่กลุ่มผู้ฟังที่หลากหลายมากขึ้น

ในด้านการพัฒนามาตรฐานและการควบคุมคุณภาพ พระพรหมบัณฑิต (2564) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบรับรองคุณภาพพอดแคสต์ธรรมะที่ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาและการผลิต โดยเสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านพระพุทธศาสนาและการสื่อสารดิจิทัล เพื่อกำหนดมาตรฐานและแนวทางการผลิตพอดแคสต์ธรรมะ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำลังดำเนินการพัฒนาแพลตฟอร์มกลางที่จะเป็นศูนย์รวมของพอดแคสต์ธรรมะที่ได้มาตรฐาน มีการจัดหมวดหมู่เนื้อหาอย่างเป็นระบบ และมีกลไกการตรวจสอบคุณภาพที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ ยังมีแผนในการจัดตั้งสถาบันพัฒนาผู้ผลิตสื่อธรรมะดิจิทัล เพื่อฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตรายการให้สามารถสร้างสรรค์เนื้อหาที่มีคุณภาพและเข้าถึงผู้ฟังในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักสูตรการอบรมจะครอบคลุมทั้งด้านหลักธรรมเทคนิคการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสื่อ

สรุป

การศึกษาการปรับตัวของภาษาธรรมะในพอดแคสต์ไทยสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการสื่อสารพุทธธรรมในยุคดิจิทัล จากการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนภาษาและรูปแบบการนำเสนอธรรมะผ่านพอดแคสต์เป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารและพฤติกรรมการใช้สื่อของผู้คนในสังคม โดยมีการพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่ผสมผสานระหว่างความเป็นทางการของภาษาธรรมะดั้งเดิมกับภาษาร่วมสมัยที่เข้าถึงได้ง่าย การปรับประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังผ่านช่องทางดิจิทัล

แม้ว่าการพัฒนาพอดแคสต์ธรรมะจะสร้างโอกาสในการเข้าถึงธรรมะที่สะดวกและสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ แต่ก็มีความท้าทายที่ต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะการรักษาความถูกต้องของหลักธรรมและการควบคุมคุณภาพของเนื้อหา การพัฒนาในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการปรับตัวให้ทันสมัยกับการรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ผ่านการพัฒนากระบวนการมาตรฐานและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้การสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). การวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของพอดแคสต์ธรรมะในประเทศไทย. วารสารนิเทศศาสตร์, 39(2), 156-178.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2564). พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล: ความท้าทายและโอกาส. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2563). พุทธศาสนากับการสื่อสารในยุคดิจิทัล. สำนักพิมพ์พุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2563). การเผยแผ่ธรรมะในโลกออนไลน์. สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (2564). การสื่อสารพุทธธรรมในยุคดิจิทัล. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 28(2), 45-67.
- ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). การศึกษาวิเคราะห์พอดแคสต์ธรรมะในประเทศไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ประยุกต์. (2564). แนวโน้มและทิศทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. (2564). พัฒนาการของการสื่อสารธรรมะในสังคมไทย (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). รายงานการศึกษาศาสนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อดิจิทัล. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุภาพร พงศ์พฤกษ์. (2563). การปรับตัวของภาษาธรรมะในสื่อดิจิทัล. วารสารนิเทศศาสตร์, 38(3), 89-112.